

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการย่อยที่ 1 การวิจัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนและการจัดการระบบนิเวศ
ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงขุนตীন้อย

Action Research on Improving Household Economy and Ecosystem
in the Royal Project Extended Area Kun Tuen Noi

โครงการย่อยภายใต้ชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนและ
การจัดการระบบนิเวศในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงขุนตীন้อย

แผนงานวิจัยการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมิติด้านสังคม

โดย
นางสาวเกษราภร ศรีจันทร์ และคณะ

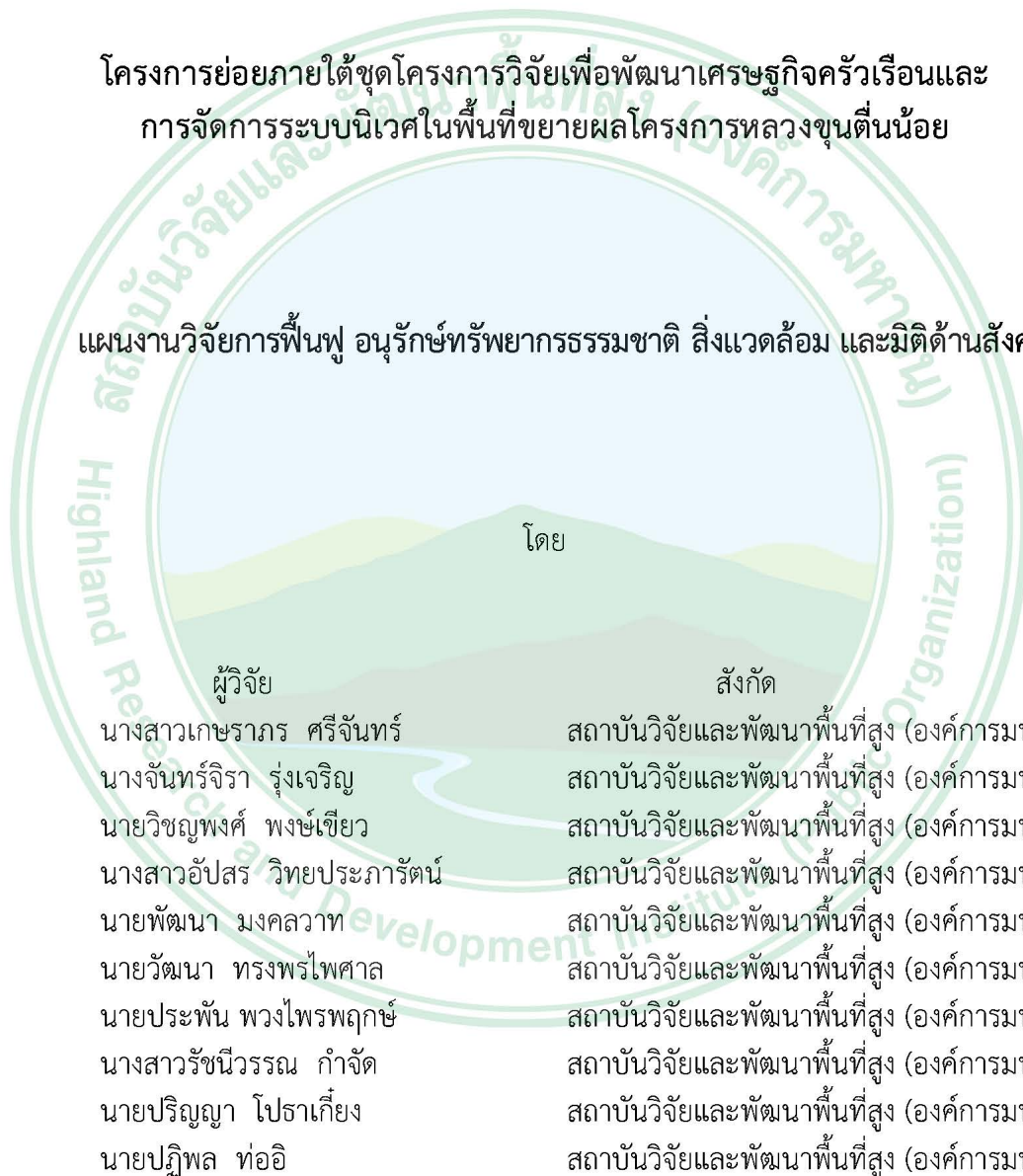
สนับสนุนทุนวิจัยโดย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

รายงานฉบับสมบูรณ์
(Final Report)

โครงการย่อยที่ 1 การวิจัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนและการจัดการระบบนิเวศ
ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงขุนตื้นน้อย
Action Research on Improving Household Economy and Ecosystem in the
Royal Project Extended Area Kun Tuen Noi

โครงการย่อยภายใต้ชุดโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนและ
การจัดการระบบนิเวศในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงขุนตื้นน้อย

แผนงานวิจัยการฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมิติด้านสังคม

กันยายน 2557

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยโครงการวิจัย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนและการจัดการระบบนิเวศในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงขุนตীন้อย ในปีงบประมาณ พ.ศ.2557

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณศูนย์วิจัยข้าวเชียงใหม่ เกษตรกรบ้านขุนตীন้อย บ้านปิพอ และเจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืนบ้านขุนตীন้อย ตำบลแม่ต๋อน อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ร่วมดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัย

กันยายน 2557

คณะผู้วิจัย

1. หัวหน้าโครงการ

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	นางสาวเกษราภร ศรีจันทร์
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Miss Kesaraporn Sreechun
คุณวุฒิ	ปริญญาโท
ตำแหน่ง	นักวิชาการ
หน่วยงาน	สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่	65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์/โทรสาร	0-5332-8497 ต่อ 3405 / 0-5332-8494
E-mail	kesaraporns@hrdi.or.th

2. นักวิจัยร่วม

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	นางจันทร์จิรา รุ่งเจริญ
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Mrs. Janjira Rungjaroen
คุณวุฒิ	ปริญญาเอก
ตำแหน่ง	นักวิชาการ
หน่วยงาน	สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่	65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์/โทรสาร	0-5332-8497 ต่อ 3402 / 0-5332-8494
E-mail	janjira@hrdi.or.th , puntase@hotmail.com
ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	นายวิชัยพงศ์ พงษ์เขียว
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Mr. Witchayapong Pongkeaw
คุณวุฒิ	ปริญญาโท
ตำแหน่ง	นักวิชาการ
หน่วยงาน	สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่	65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์/โทรสาร	0-5332-8497 ต่อ 1309 / 0-5332-8494
E-mail	kamolp@hrdi.or.th
ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	นางสาวอัปสร วิทยประภารัตน์
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Miss Absorn Wittayapraparat
คุณวุฒิ	ปริญญาโท
ตำแหน่ง	นักวิชาการ
หน่วยงาน	สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่	65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์/โทรสาร	0-5332-8497 ต่อ 3201 / 0-5332-8494
E-mail	absornw@hrdi.or.th

- 4) ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นายพัฒนา มงคลวาท
 ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr. Pattana Mongkolwat
 คุณวุฒิ ปริญญาตรี
 ตำแหน่ง หัวหน้าศูนย์โครงการขยายผลฯ ขุนตี่นน้อย
 หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
 ที่อยู่ 65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
 โทรศัพท์/โทรสาร 0-5332-8497 ต่อ 3201 / 0-5332-8494
 E-mail lemon_yod@hotmail.com
- 5) ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นายวัฒนา ทรงพรไพศาล
 ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr. Wattana Songponpaisan
 คุณวุฒิ ปริญญาตรี
 ตำแหน่ง ผู้ช่วยหัวหน้าศูนย์โครงการขยายผลฯ ขุนตี่นน้อย
 หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
 ที่อยู่ 65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
 โทรศัพท์/โทรสาร 0-5332-8497 ต่อ 3201 / 0-5332-8494
 E-mail -
- 6) ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นายประพันธ์ พวงไพรพฤกษ์
 ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr. Prapan Pungpripeuk
 คุณวุฒิ ปริญญาตรี
 ตำแหน่ง ผู้ช่วยหัวหน้าศูนย์โครงการขยายผลฯ ขุนตี่นน้อย
 หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
 ที่อยู่ 65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
 โทรศัพท์/โทรสาร 0-5332-8497 ต่อ 3201 / 0-5332-8494
 E-mail -
- 7) ชื่อ-สกุล นางสาวรัชณีวรรณ กำจัด
 ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Ratchaneewan Kamchat
 คุณวุฒิ ปริญญาโท
 ตำแหน่ง นักวิชาการ
 หน่วยงาน สำนักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
 ที่อยู่ 65 หมู่ 1 ถนนสุเทพ ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200
 โทรศัพท์/โทรสาร 0-5332-8497 ต่อ 3201 / 0-5332-8494
 E-mail rkamchat@gmail.com

- 8) ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นายปริญญา โปธาเกียง
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr. Parinya Potakiang
คุณวุฒิ ปริญญาโท
ตำแหน่ง นักวิชาการ
หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่ 65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์/โทรสาร 0-5332-8497 ต่อ 3201 / 0-5332-8494
E-mail ouy.parinya88@gmail.com
- 9) ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) นายปฏิพล ท่ออิ
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr. Patipon Toi
คุณวุฒิ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
ตำแหน่ง ผู้ช่วยนักวิจัย
หน่วยงาน สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ที่อยู่ 65 หมู่ 1 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 พื้นที่ปลูกข้าวไร่ในระบบไร่หมุนเวียนของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างการศึกษา	28
ตารางที่ 2 ความหลากหลายของพืชบริเวณป่ารอบชุมชนบ้านขุนตื้นน้อย	29
ตารางที่ 3 ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรเพื่อดูแลรักษาสุขภาพเบื้องต้น	33
ตารางที่ 4 การปนพันธุ์ของข้าวแดงในแปลงทดสอบ	41
ตารางที่ 5 ผลผลิตข้าวจากแปลงทดลองปลูกข้าวต้นเดี่ยว	42
ตารางที่ 6 ผลผลิตข้าวจากแปลงทดลองปลูกข้าวต้นเดี่ยวภายใต้ระบบนํ้าน้อยและมีการกำจัดพันธุ์ปนบ้านปิพอ	44
ตารางที่ 7 องค์ประกอบผลผลิตข้าวพันธุ์ป้อชะสอในแปลงทดสอบ	47
ตารางที่ 8 ปริมาณผลผลิตกาแฟ (พ.ศ.2554 -2556)	48
ตารางที่ 9 ผลการตรวจสอบคุณภาพกาแฟด้วยการชิม (Q grading)	49

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 ผลการประเมินตนเองของชุมชนระดับค่าคะแนนความอยู่ดีมีสุข	17
แผนภูมิที่ 2 สัดส่วนการใช้ประโยชน์พืชท้องถิ่นและพืชสมุนไพร	30
แผนภูมิที่ 3 สุขภาวะอนามัยรายครัวเรือนของชุมชนบ้านขุนตื้นน้อย	32

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1	กรอบแนวคิดการเกษตรกรรมยั่งยืน	6
ภาพที่ 2	มิติการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล	8
ภาพที่ 3	ความสัมพันธ์ผู้ให้บริการด้านสิ่งแวดล้อมและผู้ได้รับประโยชน์จากบริการด้านสิ่งแวดล้อม	9
ภาพที่ 4	แสดงพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนและพื้นที่การเกษตรบ้านขุนดินน้อย	25
ภาพที่ 5	ภาพจำลองความสัมพันธ์ป่าต้นน้ำและพลังงานเพื่อชุมชน	34
ภาพที่ 6	เอกสารประกอบการให้ความรู้ เรื่องพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ชุดที่ 1	35
ภาพที่ 7	เอกสารประกอบการให้ความรู้ เรื่องพืชท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ชุดที่ 2	36
ภาพที่ 8	เอกสารประกอบการให้ความรู้ เรื่องผักสวนครัว	36
ภาพที่ 9	เอกสารประกอบการให้ความรู้ เรื่องผักกับลาบ	37
ภาพที่ 10	พืชท้องถิ่น “ม้าแม่กำ”	37
ภาพที่ 11	พืชท้องถิ่น “หอมชู”	38
ภาพที่ 12	พืชท้องถิ่น “หัวป่า”	38
ภาพที่ 13	พืชท้องถิ่น “หางไหล”	38
ภาพที่ 14	ลักษณะการแตกกอของข้าวต้นเดี่ยวและหลายต้น	40
ภาพที่ 15	ลักษณะข้าวพันธุ์ปนที่พบในแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว	41
ภาพที่ 16	สุ่มวัดความชื้นของผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจากแปลงข้าวต้นเดี่ยว	41
ภาพที่ 17	การเกิดโรคใบไหม้ระบาดในแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวป๊อแก้วของนางต่อเต รืออ	43
ภาพที่ 18	ประชุมและอบรมถ่ายทอดความรู้แก่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่บ้านปิอ	44
ภาพที่ 19	การเก็บข้อมูลในแปลงทดสอบพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่สูงและสภาพอากาศหนาวเย็น	46
ภาพที่ 20	แบบโรงแปรรูปกาแฟอราบิก้าระดับชุมชน	53
ภาพที่ 21	แบบโรงหมักกาแฟอราบิก้าระดับชุมชน	53
ภาพที่ 22	แบบลานตากกาแฟอราบิก้าระดับชุมชน	53
ภาพที่ 23	การศึกษาดูงานด้านการพัฒนาคุณภาพและการตลาดกาแฟ	54
ภาพที่ 24	โรงไฟฟ้าพลังงานน้ำบ้านแม่กำปอง	56
ภาพที่ 25	โรงไฟฟ้าพลังงานน้ำบ้านห้วยมะเขือส้ม	58
ภาพที่ 26	กรอบทิศทางงานวิจัย (road map) ของชุดโครงการวิจัย	64